

УДК 154.4: 37.033

*М. П. Черемський
м. Харків, Україна*

**ВИХОВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ
«ДАЛЬТОН-ПЛАНУ», «КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ»
ТА «МЕТОДУ ПРОЕКТІВ»**

Постановка проблеми. Розглядаючи проблему виховання творчої особистості, доводиться констатувати той факт, що наша освіта не приділяє належної уваги індивідуальним потребам та прагненням особистості. Замість того щоб вивчати розумовий розвиток учня, його інтереси, захоплення та нахили освіта бореться з ними, стандартизуючи та уніфікуючи особистість. Проте кожна людина є неповторною та унікальною, і в цьому її скарб, який на жаль, так і залишається захищеним. Складається враження, що освіта замість того, щоб шукати та відкопувати ці казкові скарби, робить все, щоб закопати їх якомога глибше. Проте, як сказано в одній відомій притчі, талант слід не зако-

пувати, а всіляко примножувати. Тому виникає потреба у відповідних формах і методах навчання й виховання особистості, які враховували б її індивідуальні особливості та можливості. Серед таких форм і методів слід назвати «Дальтон-план», «комплексну систему навчання», «метод проектів», які свого часу допомогли американській та європейській освіті вирішити свої проблеми та посісти провідне місце у світі. Як відомо, українська освіта також практикувала дані форми й методи, проте згодом вони були засуджені та відкинуті, що відіграло негативну роль в подальшій долі України й освіти, зокрема. Тому, якщо ми зацікавлені у вихованні дійсно творчих особистостей, слід повернути із забуття не лише «Дальтон-план», «комплексну систему навчання» та «метод проектів», але й інші форми та методи, спрямовані на активізацію творчого самовираження особистості.

Зв'язок проблеми з теоретичними та практичними завданнями. Виховання творчої особистості не може здійснюватися у відриві від її індивідуальних особливостей і можливостей, знання яких допомагають педагогу грамотно будувати відповідні підходи до студентів, залучаючи всі без винятку потенційні можливості особистості.

Аналіз публікацій. Як відомо, публікації з даної тематики вже понад 80 років не з'являються на шпальтах вітчизняних наукових видань. Тому автор в своїй статті здебільшого керувався працями, що вийшли друком в нашій країні до горезвісних постанов.

Мета даної статті полягає у розкритті потенційних можливостей «Дальтон-плану», «комплексної системи навчання» та «методу проектів» в системі виховання творчої особистості.

Виклад основного матеріалу. Важливою проблемою сучасної української освіти є те, що вона, говорячи про проблеми навчання й виховання особистості, залишає поза увагою саму особистість з її думками, почуттями та прагненнями. Все зводиться до звичайного викладання, яке, на думку американського педагога і психолога Дж. Дьюї, – «завжди піддається ризику потопити власний живий, хоч і вузький досвід учня під масою повідомленого матеріалу» [1, с. 199].

Проте так було не завжди, зокрема українська освіта в 20-х роках ХХ століття вирізнялася демократичністю та гуманістичністю в своєму ставленні до учня. Варто згадати славнозвісну «Постанову народного комісаріату освіти УСРР від 1 лютого 1919 року», що скасовувала в школах оцінки, екзамени та домашні завдання. Натомість, постанова надавала учням додаткові права, зокрема, право на самоврядування та право на власне представництво в педагогічних радах. Українська освіта тих часів сміливо впроваджувала найкращі освітні

технології, які існували на той час. Так місце традиційного навчального плану посів «Дальтон-план», який орієнтувався не на абстрактну неіснуючу особистість, а на конкретного учня з його неповторною індивідуальністю та оригінальністю. «При цій системі класні кімнати замінялися предметними навчальними лабораторіями; весь програмовий матеріал розподілявся на місячні і тижневі завдання, які учні виконували самостійно і здавали їх інструкторові (вчителів). Кожний учень сам по собі, працюючи в міру своїх сил, міг закінчити школу на рік-два раніше чи пізніше» [2, с. 562].

Авторка «Дальтон-плану», американський педагог Е. Паркхерст зауважувала, що «виховання, яке надає дитині свободу розвиватися й думати, та будувати власні плани, – має викликати до життя все те добре, що криється в індивідуальності дитини» [3, с. 169].

Дальтон-план організовував навчання таким чином, що учень мав змогу почуватися самим собою і вчитися відповідно до своїх нахилів та здібностей. Педагог за допомогою навідних запитань визначав сферу інтересів дитини, а потім формувал відповідні групи, що об'єднували учнів за спільними інтересами. Так з'являлися астрономічні, математичні, мистецькі, історичні класи, в яких учень, поглиблюючи свої уявлення і знання щодо свого захоплення, водночас дізнавався про предмети та явища, що раніше не входили до сфери його зацікавленості. Поряд з цим, якщо учень добре вчився з математики, йому не було потреби просиджувати весь урок з даного предмету, маючи змогу надолужити, наприклад, – малювання чи музику. Якщо ж учень втомлювався, він міг будь-коли взяти перерву та відпочити від занять. Таким чином Дальтон-план дозволяв учням розподіляти і враховувати свій час, витрачаючи його в залежності від своїх потреб.

Відкидаючи примус, Дальтон-план відкривав нові можливості для особистості, даючи можливість учневі розібратися в речах самостійно і водночас внести щось «своє». Значення Дальтон-плану важко переоцінити, адже він, за словами Е. Дьюї, – «дає схему такої шкільної організації, котра дозволяє розвиватися силам та здібностям кожного окремого учня» [4, с. 146].

Ще одним революційним кроком тодішньої української освіти слід вважати її перехід на «комплексну систему навчання», що прийшла на зміну «предметній системі навчання». Слово «комплекс» означає поєднання, сполучення, зв'язок. Отже, навчальні предмети тепер вивчалися не окремо один від одного, а в їх взаємодії. «Теми присвячувалися комплексному вивченню явищ природи, предметів, подій з навколишнього суспільного життя, процесів праці та ін. [5, с. 67].

Даний підхід пояснювався тим, що для того, щоб знати щось про «людину», – учень має вивчати її історію, умови життя, науку, літературу, мистецтво в їх взаємозв'язку. На думку авторки комплексної системи навчання американського педагога Е. Вільсон, – «легше вивчати одночасно два предмети, життєво пов'язані між собою, ніж один, взятий як щось ізольоване, що не має ні до чого відношення. Механічне заучування – нелегка робота та великий тягар для мозку. Зараз же після останнього іспиту ми забуваємо назавжди всі непов'язані між собою факти, котрими напихали нам голову протягом року. Проте оскільки між двома предметами встановлено взаємовідношення – обидва предмети в тій мірі, як в них відчувається життєвість, інакше кажучи зв'язаність один з одним, – залишають в нас певний слід». Таким чином, за словами педагога, – вчитель має допомагати дітям сприймати знання, як ціле, і розвивати в них здатність, «встановлювати зв'язок між різними питаннями та явищами» [цит. за 3, с. 169].

Комплексна система навчання значно полегшувала дітям сприйняття нового матеріалу з різних предметів, адже теми з них, як і в житті, узгоджувалися та поєднувалися між собою. Наприклад, якщо з «історії» вивчалася Стародавня Греція, її героїчне минуле, зокрема, у висвітленні Геродота, то з «географії» так само вивчалася ця країна, її місцезнаходження, природний ландшафт, населення. Про «флору» та «фауну» Греції діти дізнавалися на уроках з «ботаніки» та «природознавства». «Література» знайомила учнів із давньогрецькими міфами та легендами, творами Гомера, Гесіода, Есхіла, Софокла, Плутарха, інших визначних грецьких митців. На «математиці», «геометрії», «фізиці» вивчалися праці грецьких учених Фалеса, Піфагора, Архімеда, Герона Александрійського. Уроки з «музики» присвячувалися музичній спадщині греків. На «малюванні» учні почувалися грецькими митцями, малюючи амфори та оздоблюючи їх улюбленими сюжетами зі славновісних міфів і легенд.

Важливу роль в креативному розвитку особистості відігравав «метод проектів», зміст якого полягав у тому, що учні набували знань і навичок, «самі ставлячи собі ті чи інші практичні завдання (проекти)» [6, с. 95].

«Метод проектів» на відміну від традиційних методів навчання давав можливість учневі почуватися справжнім винахідником та вченим. За словами автора «методу проектів» американського педагога В. Кільпатрика, всяка процедура педагогічної практики, яка не ставить собі свідомо і наполегливо мету підтримати та використати притаман-

ну дітям любов до розроблення та створювання планів, ґрунтувати-меться на немітній та неплідній основі [7, с. 30].

Основним в методі проектів є те, що учень робить справу не формально, для «оцінки», а вкладає в неї свою душу та серце. Відчуття власної спроможності підбадьорює та спонукає учня долати будь-які перешкоди і труднощі. На думку Кільпатрика, серцевий «цільовий акт», що складає основу даного методу, є «найкращою гарантією використання вроджених здібностей дитини, котрі в нинішній час надто часто даремно марнуються» [7, с. 43].

Отже, виховання творчої особистості потребує від педагога не лише майстерності та професіоналізму, але й любові до того, кого він навчає й виховує. Адже «десь у найпотемнішому куточку серця у кожної дитини своя струна, вона звучить на свій лад, і для того, щоб серце відгукнулося на моє слово, потрібно настроїтися самому на тон цієї струни» – зазначав В. Сухомлинський [8, с. 94].

Висновки. Виходячи з вищесказаного, виховання творчої особистості потребує індивідуального підходу до учня, студента, їхніх особливостей та можливостей. Адже творчість не може бути безособовою та безликою. Їй потрібна реальна особистість зі справжніми почуттями, думками та фантазією. Тому освіта повинна нарешті звернути увагу на особистість, її внутрішній світ, спрямовуючи свої зусилля не на створення абстрактних відірваних від реальності методик та схем, а на вивчення безпосередньо індивідуальних особливостей і можливостей особистості. «Секрет виховання в повазі до учня. Не нам обирати, що йому потрібно знати, що йому потрібно робити. Це вже обрано і визначено, і він сам зберігає ключ від власної таємниці» – зауважував американський письменник і педагог Р. Емерсон, [цит. за 3, с. 25].

Тому необхідна докорінна перебудова всієї ланки системи освіти, яка передбачала б передусім повагу до особистості, її внутрішнього світу. Важливу роль в цій перебудові покликано відіграти «Дальтон-плану», «комплексній системі навчання», «методу проектів» та іншим формам і методам навчання й виховання, спрямованих на розкриття та розвиток творчого потенціалу особистості.

Список літератури: 1. Дьюи Дж. Психологія і педагогіка мислення. – М.: Мир, 1919. – 202 с. 2. Українська радянська енциклопедія. т. 3. – К.: АН УРСР, 1960. – С. 562. 3. Паркхерст Е. Воспитание и обучение по Дальтонскому плану. – М.: Новая Москва, 1925. – 248 с. 4. Дьюи Э. Дальтонский лабораторный план. – М.: Новая Москва, 1923. – 153 с. 5. Українська радянська енциклопедія. т. 7. – К.: АН УРСР, 1962. – С. 67. 6. Українська радянська енциклопедія. т. 9. – К.: АН УРСР, 1962. – С. 95. 7. Кильпатрик В.Х. Метод

проектов. – Л.: Бракагауз-Ефрон, 1925. – 43 с. 8. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. – К.: Радянська школа, 1988. – 272 с.

Bibliography (transliterated): 1. Dyui Dzh. Psihologiya i pedagogika myishleniya. – M.: Mir, 1919. – 202 s. 2. UkraYinska radyanska entsiklopedIya. t. 3. – K.: AN URSSR, 1960. – S. 562. 3. Parkherst E. Vospitanie i obuchenie po Dalton-skomu planu. – M.: Novaya Moskva, 1925. – 248 s. 4. Dyui E. Daltonskiy laboratorniy plan. – M.: Novaya Moskva, 1923. – 153 s. 5. UkraYinska radyanska entsiklopedIya. t. 7. – K.: AN URSSR, 1962. – S. 67. 6. UkraYinska radyanska entsiklopedIya. t. 9. – K.: AN URSSR, 1962. – S. 95. 7. Kilpatrik V.H. Metod proektov. – L.: Brakgauz-Efron, 1925. – 43 s. 8. Suhomlinskiy V.A. Serdtse otdayu detyam. – K.: Radyanska shkola, 1988. – 272 s.

М. П. Черемський

ВИХОВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ «ДАЛЬТОН-ПЛАНУ», «КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ» ТА «МЕТОДУ ПРОЕКТІВ»

В статті розглядається можливість застосування в системі української освіти «Дальтон-плану», «комплексної системи навчання» та «методу проектів», котрі дають можливість особистості виявляти власні індивідуальні особливості та здібності. Дані форми й методи створюють сприятливі умови для виявлення та розвитку творчого потенціалу особистості.

Ключові слова: творча особистість, індивідуальний підхід, «Дальтон-план», «комплексна система навчання», «метод проектів».

М. П. Черемской

ВОСПИТАНИЕ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ С ПОМОЩЬЮ «ДАЛЬТОН-ПЛАНА», «КОМПЛЕКСНОЙ СИСТЕМЫ ОБУЧЕНИЯ» И «МЕТОДА ПРОЕКТОВ»

В статье рассматривается возможность применения в системе украинского образования «Дальтон-плана», «комплексной системы обучения» и «метода проектов», дающих возможность личности выражать собственные индивидуальные особенности и способности. Данные формы и методы создают благоприятные условия для выявления и развития творческого потенциала личности.

Ключевые слова: творческая личность, индивидуальный подход, «Дальтон-план», «комплексная система обучения», «метод проектов».

M. Cheremsky

The possibility put into practice “Dalton-plan”, “Complex system of education”, “Projects method” in Ukraine’s education is discussed. This forms and methods is giving possibility to express self-individual peculiarities and abilities of personality. The “Dalton-plan”, “Complex system of education”, “Projects method” are very important for education of creative personality.

Key words: creative personality, individual approach, “Dalton-plan”, “Complex system of education”, “Projects method”.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2016